

אם לאו. וכן מסר רבי יוחנן מרשב"ג שאחיות מחזקות — שאם מלו שתי / שלש אחיות את בנם ומתו, השלישית / הרביעית לא תמול מפני הסכנה. ולפי זה אמר רבא, לא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין ולא ממשפחת מצורעים, והוא שהחזק הדבר שלש פעמים.

וכן נחלקו לענין גישואין, באשה שמתו שני בעליה, האם תינשא לשלישי. והוא הדין לענין אשה שנישאה פעמים ולא ילדה, כאמור לעיל. וכן מוזכר בסוגיא (סה): ענין חזקה בהפלת נפלים, שאם הפילה אשה שלש פעמים (כרשב"ג. עתוס) — הריהי מוחזקת להפיל.

וכן אמרו לענין מי שלקה בבית דין (בדבר שיש בו עונש כרת. ע' סנהדרין פא) ושנה — בית דין כונסים אותו לכיפה ומאכילים אותו שעורים עד שתהא כריסו נבקעת. וזה כדברי רבי, אבל לרשב"ג אין מכניסים אותו אלא ברביעית. (כן יוצא מדברי רב יוסף בסוגיתנו, וישנה דעה במקום אחר שאפילו לרשב"ג מכניסים אותו בשלישית, שעבירות מחזקות וכיפה אין צריכה התראה. עתוס).

אין האשה קובעת וסת עד שתקבענה שלש פעמים, ואינה מיטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלש פעמים. וכן שור המועד — בשלש פעמים.

כתבו התוס' שבזה מודה רבי שאינו נעשה מוחזק אלא בשלש פעמים, וכן בכל ענין הוצאת ממון על פי החזקה, מודה רבי שבשתי פעמים אינו מוחזק. ולדברי רש"י בב"ק, גם בשור המועד נחלקו אם חייב לשלם נזק שלם בפעם שלישית או רביעית.

רב יוסף פסק על פי סתמי המשניות, לענין גישואין ומלקיות כרבי, ולענין וסתות ושור המועד כרשב"ג. התוס' (סה ד"ה שבינו) הביאו מהר' שמואל בר' חיים, שמסקנת סוגיתנו באשה שאינה יולדת או שמפילה נפלים כרשב"ג, שרק בשלש פעמים הוי חזקה.

ד. אשה שמתו שני בעליה (לרבי) או שלשה (לרשב"ג) — לא תנשא. ונחלקו אמוראים אם מעין גורם (רב הונא) או מזל גורם (רב אשי). ונפקא מינה כשאירסה ומת או נפל מן הדקל ומת, שודאי לא מעיינה גרם, האם החזקה בכך אם לאו.

הלכה כרב אשי (הגהות מיימוניות איס"ב כא. ובתה"ד טז) הביא שבספר חסידים (תעז) משמע שפסק מעין גורם, וכתב שנראה שאין לסמוך על כך).

יש מן הפוסקים שכתבו שאינו איסור ודאי אלא ספק וחשש, והרבה נהגו להקל בדבר. (ע' בשו"ת הרמב"ם קמו; אור זרוע — מובא בתרומת הדשן ריא). ויש חולקים. (ע' תרומת הדשן שם). ויש אומרים שאם אחד מת במכת מדינה וכד', אין לחוש. וכן י"א כשמת מזוקן מיתה טבעית.

דף סה

קט. א. אשה שהיתה נשואה לשנים ולא ילדה, ונישאת לאדם שלישי — האם רשאי להוציאה ללא כתובה?
 ב. נישאת לשלישי ולא ילדה, האם יכולים הבעלים הראשונים לתבוע שתחזיר להם כתובתה?
 ג. נישאת לרביעי וילדה לו — האם יכולה לתבוע מהשלישי כתובתה?

א. ניסת לראשון ולא היו לה בנים, לשני ולא היו לה בנים — לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים. נישאת למי שאין לו בנים — תצא בלא כתובה. (אבל מן השני יש לה כתובה, ואפילו לרבי. תוס').

א. פרש ר"י שמדובר כשהשלישי לא הכיר בה, ולכך תצא ממנו לאלתר ללא כתובה, משום מק

טעות. אבל אם הכיר בה כשנשאה, אפשר שאפילו שהה עמה עשר שנים ולא ילדה — יתן כתובה.

ב. לדברי ריב"ם, אם ניסת לשלישי וטוענת שאינו יורה כחץ — נאמנת ולא תפסיד כתובתה,

שהרי היא ראויה לו לדבריה. והר"י הקשה על כך מדוע אין לחוש שמסקרת בשביל כתובה.

והר' שמואל בר' חיים פירש שנאמנת בטענה זו לומר שאין כאן חזקה של שלש פעמים

(כרשב"ג) שאינה יולדת).

ב. נישאת לשלישי ולא ילדה, מסתבר שאין יכולים הבעלים הראשונים לתבעה להחזיר כתובה שנתנו לה, כי יכולה לומר להם, עתה הוא שכחתי, אבל קודם לכן יכולתי לילד ואתם הוא שגרמתם.

ג. נישאת לרביעי וילדה לו — הסיק רב פפא שאינה יכולה לתבוע מהשלישי את כתובתה, כי אומרים שמה עתה הוא שהבריאה.

ק. מי נאמן במקרים דלהלן?

א. אשה שאין לה בנים, הוא אומר מחמתה והיא אומרת מחמתו. [מה הדין אם בא לשאת אשה נוספת, לבדוק עצמו?].

ב. הוא אומר הפלת בתוך עשר, והיא אומרת לא הפלתי.

ג. הוא אמר: הפילה פעמיים והיא אמרה: שלש.

א. הוא אומר מחמתה לא נתעברה, והיא אומרת מחמתו — אמר רבי אמי: דברים שבינו לבינה נאמנת. וטעם הדבר, כי היא יודעת ב'יורה כחץ' ולא הוא.

א. יש מי שכתב שלהלכה אינה נאמנת, שמה עיניה נתנה באחר [וכמשנה אחרונה. סוף נדרים].

והרי"ף ועוד ראשונים חולקים על דעה זו.

התוס' נסתפקו אם מדובר כאן לאחר ששהו עשר שנים ולא ילדה, ואפילו יש לו בנים מאשה אחרת — נאמנת, אבל מקודם לכן אינה נאמנת (למשנה אחרונה בסוף נדרים), או שמה אף מקודם לכן נאמנת כשבאה מחמת טענה שהיא זקוקה לסיוע לעת זקנתה.

ב. היתה טוענת שאינו יכול להיזקק לה — נאמנת (אף למשנה אחרונה הנ"ל), שאין אשה מעיזה בפני בעלה, כאשר הוא מכיר בשקרה. (תוס'). ויש אומרים שאם היא תובעת כתובתה אינה נאמנת בטענה זו, ואף אין כופין אותו להוציא. ורק כשאינה תובעת כתובה כופין אותו להוציא (כן פסק בשו"ע אה"ע קנ"ז). וי"א שבזמן הזה שיש נשים חצופות אינה נאמנת. אך כשיש אמתלאות ואומדנות המסייעות לדבריה נאמנת (ע' רמ"א שם).

ואם הוכח הדבר שלא היה יכול לבעול מתחילה, הרי זה מקח טעות ויוצאת ללא גט. (ע' אגרות משה אה"ע ח"א עט. ועע"ש ח"ד נב לענין נאמנות האשה).

היתה טוענת שאין לו גבורת אנשים, והוא טוען שהיא הגורמת לכך בשעת תשמיש — אינה נאמנת. ואם הודה שאין יכול לבעול כלל — יוציא ויתן כתובה אפילו אינה באה מחמת טענה, כיון שאינו יכול לקיים עונתה. ואולם תוספת כתובה פטור ליתן לה, שלא כתב לה אלא על מנת חיבת ביאה. ולרב האי גאון חולקים בתוספת, [ומה שכותבים נדוניה גדולה לכבוד הכלה, נידון כתוספת]. ודוקא כשאין יכול לבעול כלל, אבל יכול להתקשות ולהכניס עטרה — חייב בתוספת.

אינו יכול לבעול מחמת שרחמה צר — אם המתין שלש שנים, ימתין עוד שנה. ואף על הקישוי אין לה למחר לסתור בנינה, כי רחמי שמים מרובים. (עפ"י פסקי ריצב"א, מובא בתוס'. וע' רמ"א אה"ע קנ"ז; נובי"ת אה"ע פט; רב פעלים ח"ד אה"ע יב).

אם אמר אלך ואשא אחרת ואבדוק עצמי בכך — לדברי רבי אמי, אף בזה יוציא ויתן כתובה. ואילו רבא אמר: נושא אדם כמה נשים על אשתו, ובלבד שיש לו לזון את כולן.

והלכה כרבא. (פוסקים). ובזמן הזה אסר רבנו גרשום לישא אשה נוספת, אם לא במקרים חריגים ובהתר מאה רבנים מכמה מדינות.

ב. הוא אומר הפלת בתוך עשר ואיני חייב להוציא והיא אמרה לא הפלתי — אמר רבי אמי: אף בזו נאמנת, שאם הפילה, ודאי אינה חפצה להחזיק עצמה בעקרות.

ג. הוא אמר הפילה פעמים, והיא אומרת שלש — אמר רבי יצחק בן אלעזר, מעשה היה בבית המדרש ואמרו: היא נאמנת, שודאי לא תחזיק עצמה במפלת נפלים.
ובכל אלו יוציא ויתן כתובה, שמא לא זכה להיבנות ממנה. (רי"ף).

קיא. א. האם האשה מצווה על פריה ורביה?

ב. אשה שאין לה בנים מבעלה ותובעת שיוציאה ויתן לה כתובה — מה דינה?

ג. אלו הלכות והליכות שבין אדם לחברו, הובאו בסוגיא מרבי אילעא בשם רבי אלעזר ברבי שמעון?

א. האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה (פרו ורבו... וכבשה — האיש דרכו לכבוש ולא האשה; ... פרה ורבה — ולא אמר פרו ורבו). רבי יוחנן בן ברוקה אומר: על שניהם הוא אומר: ... פרו ורבו. נחלקו אמוראים האם הלכה כריו"ח בן ברוקה אם לאו. ולדברי רבי יוחנן (כפי שמסרו תלמידיו) אין הלכה כריו"ח בן ברוקה. וכן הורה רב נחמן, וכן פסק רבי חייא לאשתו שהיתה לה צער לידה ושינתה בגדיה ושאלתו על הדבר, ולאחר שפסק לה הלכה ושתתה סם המעקר.
כתבו ראשונים שמכל מקום חייבת האשה במצות לשבת יצרה. (עתוס' לעיל סב. ועוד). ויש אומרים: מדרבנן. (ע"ע: ר"ן ושיטה לא נודע למי — רפ"ב דקדושין).

ב. רבי אמי ורב נחמן הורו במעשים שבאו לפניהם, באשה שלא ילדה ותבעה כתובה ובאה מחמת טענה, שלא יהא מי שיסייעה ויתמוך בה לעת זקנה — כופים את בעלה ויוציא ויתן כתובה, ואף על פי שאין האשה מחוייבת בפריה ורביה. אבל אם אינה באה מחמת טענה (וכגון שיש לה כבר בן אחר. ע' אה"ע קנד, ו) — אין כופים.

לפר"ח, כל אלו שכופים מחמתה להוציא וליתן כתובה, כגון באה מחמת טענה, אין לה אלא מנה ומאתים [ונדוניה שהכניסה לו] אך לא תוספת כתובה, שעל דעת כן לא כתב לה. ולרבנו תם תוספת כתובה ככתובה לכל דבר. וכתבו פוסקים שיכול המוחזק לומר 'קים לי' כדעה הפוסרת. (וע' רב פעלים ח"ד אה"ע יב).

ג. כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. רבי אבא אומר: חובה (אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך).

כתבו הפוסקים שדבר שהוא מפורש בתורה וידוע איסורו, צריך להוכיח עוד ועוד אפילו ודאי לא ישמע לו — עד שיכנו הלה או שיקללנו על תוכחתו. (עפ"י גמוקי יוסף; או"ח תרח, א). ודוקא ליחיד, אבל לרבים, אם יודע בודאות שלא יקבלו ממנו תוכחתו, לא יוכיחם אלא פעם אחת ולא ירבה בתוכחות אף באיסור המפורסם. (רמ"א שם. וע' אגרות משה או"ח ח"ב מה).
יש מי שכתב שאף באיסור המפורש בתורה, אין להוכיח את הלץ הלועג על דברי המוכיחו. (ע' בהקדמת השל"ה).

מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום (אביך צוה...). רבי נתן אומר: מצוה, שנאמר (ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבח לה' באתי. דבי רבי ישמעאל תנא, גדול השלום שאף הקב"ה שינה בו, שבתחילה כתוב ואדני זקן ולבסוף ואני זקנתי. אם אי אפשר לשנות באופן אחר, מותר ומצוה לשנות מפני השלום אף באמירת שקר גמור. (עפ"י ח"ח).